

Vita

b. Gottlieb Christophori Harlefs,

Phil. Doctoris et L. L. Art. Mag., Eloquentiae et Poeseos
Professoris P. O. Primar. in R. litt. Univers. Erlangensi,
Universitatis huius Senjoris, Reg. Consilarii aulici, Seminarii
philolog. Directoris, olim Bibliothecae Acad. Praefecti prima-
rii, Gymnasii Erlang. Scholarchae, Socii Reg. Scientiar. Aca-
demiae Paris, antea Institut de France dictae, Academ. Sc. et
Art. Magn. Duc. Florent., Acad. scient. util. Erford.,

Societ. latin. Jenens. et Carolsruh., Societ.

theodisc. Brem. et Norimb., *Socii ordin. Reg. Scient.*

descripta a Filio natu maximo *)

*Acad. Bavar.,
Membri honor.
Imper. Russ. Litt. Un.
vers. Mosquae.*

*Natus est Vir Paterque piae et venerandae memoriae
Culmbaci Francorum, oppido in principatu Baruthino*

*) De vita scriptisque b. Patris partim prolixius partim brevius
egerunt b. Meyer, in *biograph. u. litt. Nachr. von d. gegenwärt.
Anspach-Baireuth. Schriftstellern etc.* 1782. — b. Adfinis G. W. Fi-
kenscher gelehrt. Fürstenth. Baireuth, Bd. III. 1801., iterum
ad verbum recus. (indice tamen scription, novo ordine dige-
sto et adaucto) in *Ejusd. vollst. akad. Gel. Geschichte der K.
Universit. zu Erlangen*, 2te Abtheil. 1806. — cfr. *Allgem. Jahrbuch
d. Univers.* Bd. I. Heft 4. Erf. 1792. — *Annalen der deut-
schen Universitäten, von Justi und Mursinna*, Marb. 1798. —
S. V. *Papst gegenw. Zustand der Univers. zu Erlangen*, 1791.
— III. *Meusel gel. Teutschland*, V. Ausg. Bd. III. und
Nachtr. Bd. IX—XI. — *Bouginés Handb. d. allg. Literar-
gesch.* Th. IV. 1792. — *Ekkerds litterar. Handbuch*, T.
II. 1782. — Plura et specialiora quaedam hic ex ore b. Patris,
saepius mecum de vitae suae vicissitudinibus confabulantis,
subungere invat. — *Icon b. Patris*, aere incisus, editus est a
Haidio (1777), in folio, *Hesselio*, in 4to, *J. W. Bock* (1795)
in 8vo.

sito, parentibus honestis et probitatis pietatisque decore conspicuis, Joanne Georgio Harless, ad templum civitatis aedituo et telae laneae fabricatore, ex stirpe olim Bohemica eaque nobili oriundo *), et Anna Kunigunda, nata Schmiegel, die 21. Junii anni MDCCXXXVIII. Teneram admodum debilemque corporis constitutionem ab incunabulis et in infantia adeo prae se ferens, ut parentes de vita ipsius conservanda parum, multoque minus de prolonganda ipsa ad aetatem adolescentem et ultra sperare auderent, insitae tamen energiae vitalis haec erat laete crescens vivacitas, nutritionisque successu et corporis robore sicut animi viribus tantum puer profecit, ut vix ex pueris egressus parentes metum istum abjiceret, et optima quaevis de diuturniore vitae viriumque conservatione et corroboratione augurari iuberet. Nec omisit quid parentum cura, quod ad mature, immo justo maturius, excitandum et formandum pueri animum alacrem, et discendi avidissimum, sicut ad colendum justı probique amorem utiliter facere potuerit; etsi

*) Pluries certe ex h. Patris ore audiui, stirpem Harlesianam, aut eius saltem ramum, ex quo avus paterque provenere, initio belli tricennalis saeculi XVII, Bohemiae nescio quam regionem, in qua antiquitus domicilium habuerat, agrosque vel praedia nobilitatis titulo possederat, evangelicae fidei, tum temporis ipsi in culpam crimenque versae, tuendae causa reliquisse, et tutiorem inturbatamque vitae conditionem, etsi demissam et egenam, in vicino principatu Baruthino petiisse. An avus aut proavus patris fuerit, qui emigraverit ex patrio solo, h. pater meus, qui iuventuti sua aetate parentem suum haec narrantem audiverat, certa memoria tenere nequivit. Neque etiam propterea certioris quid de antiquiori stirpis suae historia et de domicilii olim in Bohemia habitı rationibus comperire potuit, quod in incendio, quo domus paterna jam ante ipsum natum combusta est, etiam omnia documenta scripta, ad historiam et originem stirpis suae pertinentia, et ab emigrantibus majoribus diligenter servata, una in flammis perirent.

pater ipse per senium (nam tum, quum filius ipsi natus erat, jam ultra sexagesimum annum agebat) et per occupationis genus filii educandi et erudiendi officio minus incumbere potuerat, maiore parte id tum uxoris pia, tum postea magistrorum publicorum curae relinquens. Vix vitae annum tertium absolvens puer, tanto jam litteras discendi ferebatur amore, ut ex pastoris Wirth eruditione legendae et scribendae linguae vernaculae arti brevissimo imbueretur. Anno aet. quinto in Lycei Culmbacensis classem infimam receptus, ibi Weissii ductu elementa linguae latinae et cultus divini, methodo licet, qualis tum temporis esse solebat, minus idonea proficuaque, puerique alacrem mentem hinc sensim taedente, hausit. Novam autem eamque multo acceptiorem fertiliorumque disciplinae scholasticae viam ei patefecit reditus fratris natu maioris, Christiani Harless, ex Lipsiensi Academia in domum, anno 1748, quo is primum privato erudiendorum puerorum munere fungi suscepit, tum (inde ab a. 1751.) in Lyceo Culmbacensi praeceptoris tertii, postea Conrectoris provinciam obtinuit. Huius enim Fratris, viri aequae probi candidique ac docti et in erudiendo optime versati, quem ut alterum parentem (annis omnino fere viginti maiorem) admodum perdilexit, indefesso studio optimeque instituta eruditione tum privata, tum publica in ipso Lyceo, factum potissimum est, ut pater ad solidiorem et politiorementorum philologiae et linguarum veterum, inprimis latinae et graecae (quam sub fratris auspiciis primum inde ab anno aet. X. discere coepit) cognitionem adduceretur, simulque amore studioque peculiari historiae litterariae et antiquitatis firmaretur. Hanc propensionem ad colendam litteraturam graecam romanamque sicut ad amplius cognoscendam historiam litterariam non solum nutrita aetate illa puerili sedula lectio vitarum clarorum virorum, a Clarmundo (verius Rüdiger) o

scriptarum, similiumque quorundam librorum biographicorum, sed acuit direxitque fratris optime de hoc quoque meriti cura, qua is per plures annos patrem meum melioris exercitiū ususque causa, ex diariis indicibusque criticis literariis idoneorum librorum censuras vel epitomas, secundum ordines praescriptos, in peculiare volumen chartaceum transscribere, et utiliora quaevis excerpere iussit.

Quum b. patris parens, avus mihi, anno 1751, vitae septuagesimo quarto, fatis cederet, rem domesticam valde angustam, viduamque aerumnis et labentis corporis infirmitatibus adflictam relinquens, pueri annum decimum tertium agentis unica fere spes in fratre posita erat. Ast proh dolor haud diu hoc fraternae curae beneficio frui eum licuit. Nam anno jam 1755 hunc quoque alterum nutritorem praematura mors eripuit patri meo, jacturam hanc acerbissime sentienti, ipsumque denuo reddidit orbem et fulcro destitutum. Neque multum abfuit, quin ex matris egestatem respicientis continua adhortatione et precibus a proposito, litteris humanioribus studendi, abduceretur, et ad arripiendam artis cuiusdam culturam commoveretur. Attamen vicit fervidus intrepidusque amor litterarum sibi electarum; matrisque a diutius dissuadendo studii academici curriculo tandem desistentis votis in eo tantum cessit filius, fautorum de ipso meritissimorum, Praesidis Consistor. a Dobeneck, Archidiaconi Meyer, et inprimis Superintendentis Silchmüller consilio commotus, ut loco iuris-eientiae studii, quod primum iunctum cum philologia amplecti secum constituerat, theologiae operam navare, eiusque studium angustiori cum philologicis doctrinis vinculo jungere sibi proponeret. Hinc, quantum fieri licuit per modulum eruditionis, quam ipse post mortem fratris in superioribus Lycei ordinibus a praeceptoribus doctis quidem, sed verae methodi, litteras elegantiores eleganter

docendi auctoresque veteres ex ipsorum mente cum gustu et fructu legendi, parum curiosis peritisve capessivit, non solum intelligendis et explicandis Graeciae Latique veteris scriptoribus, consulendisque (nimium, forsàn, uti illius temporis disciplina scholastica secum ferebat, fontes antiquos saepius immeritoque interpretibus et scholiastis inferioris aevi ingenique postponens) illorum commentatoribus et grammaticis, sed etiam addiscendis linguae hebraicae et antiquitatis christianae elementis indefessa opera incubuit. Quantum tamen morae et impedimenti progressibus ipsius in antiquitatis classicae recta cognitione et existimatione ex methodi istius temporis perversae, quae verba potius et litteras quam sensum ponderare docuerat, sectatione obiectum fuerit, ipse b. pater maturiori aetate, quum studiis academicis incumberet, egregie sensit, seriusque ne discipuli quoque sui in simile vitium inciderent, prospiciens, in variis scriptionibus publicis academicis (uti imprimis in Programmatt. de Pedantismo philologico I—V) detrimenta eiusmodi sinistrae methodi, quam ipse felici opera iuvenis adhuc a se abjecerat, detexit.

Inter hos labores adolescens, dum adhuc Culmbaci degeret, ob rei domesticae penuriam vitae generi maxime parco sobrioque adsuetus, parum quidem sensit fortunae duritiem, subsidiorumque ad studia iuvanda inopiam. Acerbius tamen utrumque sensiisset, nisi supra laudatè Superintend. Silchmülleri, cuius liberos una cum aliis pater meus iam inde ab anno aet. 15mo in linguae latinae, arithmeticae ect. elementis instituerat, benefica admodum vereque paterna cura eximie sublevatus fuisset. Memoriam huius optimi viri exinde b. pater ad cineres usque gratissimo recoluit animo.

Ineunte vere a. 1757, aetat. a. 19mo, b. Pater, pauper admodum nummis, ditissimus spe et fiducia in Deum providum et in proborum hominum benevolentiam, Uni-

versitatem litter. patriam nostram, Erlangam, petiit; ibique per duos annos, stipendiis publicis aegerrime sublevatus, mox tamen praeceptoris domestici suscepto munere adiutus, praeceptoribus usus est Pfeiffero, eius fautore insigni, in theologicis, Zenkelio et Windhemia in hebraicis, Succovio, cuius ingenium acutissimum animumque benevolum maximi aestimavit, in philosophicis, Reinhardo in antiquitatibus, historia profana, ecclesiastica atque litteraria, atque Chladenio in poliando stilo latino. A. 1758 a Societate theodisca Altdorfina ut socius honorarius receptus, etiam in hoc litterarum genere diligentius laboravit, et colendae linguae nostrae egregiae largiorem operam impendit. Quod ad graecae linguae studium attinet, in eo ulterius, dum Erlangae commoraretur, expoliendo, minus idoneam copiam factam sibi invenit, proprioque hinc Marte in illa proficere nisus est.

Anno 1759 Halam ad Salam petens, ibi Frankii, immortalis illius Orphanotrophei conditoris, nec non Freilingshausii benevolentiam mox adeo sibi comparavit, ut ex ipsius auctoritate praeceptoris munere, primum in inferioribus classibus, brevi post in superioribus, insigniretur. Ipse sic in docendis linguis antiquis novam discendi copiam inveniens, magistros habuit in Philosophia Meyerum et Weberum, in Theologia et Histor. eccles. Semlerum, in philologia sacra et profana Nösseltum, cuius Disputationi pro loco d. 7. Decbr. 1759 habitae Respondentis munere interfuit, et e cuius quotidiana consuetudine ac eruditione summorum usum praesertim in profundius et elegantius explicandis auctoribus vet. sese hausisse, b. pater semper gratissimo animo professus est. Durante tempore, quo Halae litteris studeret, contigit ei quoque, ex litterarum commercio in gratiam et amicitiam singularem Reiskii venire; quo simul id ipsi commodum acceptumque evenit, ut Reis-

hii non solum, atque J. A. Ernestii, cuius utriusque viri summe docti visendi causa saepius Lipsiam venit, bibliothecas adire, consiliique ipsorum ad studia sua dirigenda uti ipsi liceret, sed cum ipsis illis sicut reliquis, qui ipsi favebant, praeceptoribus etiam post discessum suum continua consuetudine literaria et diligenti epistolarum commercio, cum Nösselto, Reiskio, Ernestio, aliisque adeo intimioris amicitiae vinculo iunctus maneret. Anno integro Halae transacto, partim ob necessariam curam sanitatis ex vita nimium sedentaria lucubrationibusque praeter modum continuatis admodum vacillantis, et ob pulmonum labis periculum coeli solique commutationem serio suadentis, partim ob nova eruditionis augmenta studiorumque subsidia sibi paranda, primum quidem in celebrem Academiam Göttingensem transire secum constituerat. Quum vero ibi nondum statim pateret locus in Seminario philologico, a venerabili Tichaelis ipsi in eventum consignatus, nec sine tali itae victusque adminiculo ipse omni proprio aere destitutus Göttingae, in caritate praesertim rerum, qualis in tempore belli septenarii erat, subsistere potuisset, uno tempore a. 1760 Jenam petiit. Ibi non solum scholis mathematicis et physicis Succovii, historicis Auderi, numismaticis Mülleri, aliisque pluribus, etque inter theologicis quoque, sueta diligentia interfuit, itaque in societate latina, quae jam tum Jenae florebat, cuiusque statim post adventum socius factus erat, in sibiendo et disputando sedulo vires exercuit, primitias horum literariorum ex huius societatis gremio (in duab. dissertatt. de praeconibus apud Graecos etc.) in publicum edens, sed ex intima inprimis cum Klotzio, ipsius Contubernali, consuetudine st amicissima familiaritate, quae postea quoque ad viri huius acutissimi et elegantissime docti mortem usque numquam interrupta est, eximios fructus circa philologiae elegantioris plenio

*

rem gustationem, et fructuosiore ac luminatiore auctororum veterum interpretationem, grammaticae criticaeque, qualis antea fere sola agitabatur, iustos limites dignitatemque inferiorem tribuentem, percepit. Atque licet Klotzii alacre ingenium et ad controversias literarias propensio hunc saepius ad lites aliis viris doctis inferendas inducebat, b. Pater numquam tamen harum compos esse voluit, sed ad componendas potius plures earum, conciliandumque amicum cum Reiskio aliisque pro viribus contulit.

Caeterum b. Parens non solum Klotzii, sed aliorum quoque ei faventium, et suppediandis vitae adminiculis de ipso optime merentium virorum, dum Jenae commoraretur, benefactis adeo bene sustentatum se sensit, ut hoc sesquianni tempus, quo Jenae degeret, simul cum sequenti anno, quod Goettingae vixit, inter incundissimas vitae suae periodos referret. Haud parum ad vitae illius amoenitatem contulit amicitia intimior, quam Jenae contraxit et ad ultimum vitae suae halitum servavit cum suavissimo studiorum consorte et contubernali Schafteit el, postea verbi divini in comitatu Pappenkemensi ministro, adhuc superstite, familiarisque antiquissimi et sincerissimi jacturam acerbissime sentiente. Praeterea haud exiguum quoque voluptatem invenit in erudiendis juvenibus, professorum quorundam Jenensium filiis, commilitonibusque quibusdam in lingua latina hebraica instituendis. Paedagogicae artis disciplinaeque quam semper egregie amavit, sic magis magisque peritus, iam tum de institutionis publicae et privatae emendandae, methodique docendi reformandae necessitate cogitavit, et hinc, Jenae adhuc quum esset, scriptione monitoriam suo tempore laudatam (*Gedanken von d. Zustand der Schulen und ihren Verbesserungen*, 1761. 8 edidit. Theologiae dogmatico-homileticae atque exerc

tationis in arte concionandi minus quidem studiosus, eiusque philologicam potius atque exegeticam partem reliquis praeferens, illam haud tamen prorsus neglexit, interdum orationes sacras habens in templis, etsi timidus semper et fere invitus ad tale opus accesserit.

Exeunte autumno a. 1761 de curriculo studii academici finiendo cogitans, atque animum ad subeundum munus praeceptoris aut scholastici aut privati adpellens, jamjam consilium ceperat, ex Longolii, Gymnasii Curiensis meritiss. Rectoris, commendatione Erlangam proficisci, ad in eundam ibi provinciam ephemeridum politicarum scriptoris, a Consiliario aul. Gross, b. patris cognato, ipsi demandatam, quippe quum non solum huius laboris remunerationem sufficientem pro vitae suae simplicitate, sed alia quoque emolumenta sibi stipulata, unaque opportunitatem acceptissimam, simul cum magistri liberarum artium honoribus doctoris legentis iura sibi in patria Academia parandi, oblatam videret. At in hoc ipso momento inopinatus a Göttingensi illo Professore cel., quem inprimis magni faciebat, Michaelis, litteras accepit, quibus ipsi locus in Seminario philologico cum solito stipendio offerretur. Neque hinc haesitavit amplius, neque amicorum admonitionibus bellique, quod tum temporis illic inprimis saeviebat, strepitu retineri se passus est, Göttingae eiusque thesaurorum literariorum visendorum, institutionisque, qua celeberrimi Academiae illius doctores eminebant, in suum usum convertendae cupidissimus. Postquam itaque ab ampliss. Philosophorum ordine in Academia patria Erlangensi d. 31. Decembr. 1761 Doctoris Philosophiae et L. L. A. A. M. dignitate ornatus esset, huius licet honoris ac praerogativae, quamdiu Göttingae esset, nullum faciens usum, ineunte vere a. 1762 aliam Georgiam Augustam adiit. Ibi per annum et dimidium fere non

solum fautoris sui eximie de eo merentis, *Michaelis*, institutione in linguis orientalibus, syriaca praesertim, et in exegesi librorum sacrorum, sicut *cel. Gessneri* in interpretandis profanis auctoribus graecis latinisque, archaeologiaeque penitius cognoscenda eximia cum animi satisfactione usus est, sed ex praeceptis physicis ac mathematicis nec non philosophicis magni *Kaestneri*, cuius non minus singulari favore et fere paterna benevolentia frui b. patrem, et quocum fere quotidie consuescere ipsum licuit, uti ex scholis historicis, statisticis etc. *Achenwalli*, *Weberi*, a quo brevi post adventum, filii ipsius, nunc Professoris Kilonensis celeberrimi, instituendi causa in domum receptus, amicissime tractatus, egregieque in vitae subsidiis adjutus est, aliorumque *V. V.* doctorum eximios fructus capessivit. Neque neglexit ibi linguarum nuperiorum studium, gallicae imprimis atque anglicae, a Professoribus *Colom* et *Dietz* sibi traditarum, sicut etiam *Murrayum* in historia naturali et itinerum audivit, et ultimo trimestri *Heynii* quoque, *Viri* admodum insignis, qui tum primum Göttingam defuncti *Gessneri* in locum venit, auditor, ni fallor, factus est, cum eoque foedus amicitiae inivit, quod posterum tempus continuatumque epistolarum commercium ad utriusque viri mortem magis magisque firmavit.

Accessit b. Patri ad haec vitae studiosae et in litteris ardentis praesidia atque oblectamenta amicissimi sui *Klotzii* adventus in Academiam Göttingensem, in quam is maxime ex b. Patris opera ad philologiam profidendam vocatus erat. Eundem enim, quo *Klotzius* b. patrem iam Jenae amplexus erat, beneficium fraternumque animum hic quoque ei praestitit, et imprimis in morbo febrili typhode acutissimo, ex quo b. pater aegre tantum emersit, eximiam summeque proficuum eius curam habuit. Haec omnia fecere, ut b. pater temporis illius felicitas, quod Göt-

tingae vixit, numquam sine peculiari voluptate et gratissimo sensu meminisset, saepius mihi narrans, quam contento impavidoque animo ipse tum fuerit in urbe per plures menses ab hoste gallico obsessa, inter tormentorum tonitrua et pericula vitae haud semel exantlata. Ad componendos libros magis magisque propensus, scripsit Göttingae, praeter epistolas quasdam de fato Homeri, *Volumen I. vitarum philologorum* (Brem. 1762), cum plausu ab orbe litter. acceptum, nec non libellum de nominibus Graecorum (Jen. 1763).

Aestate anni 1763 tum amor patriae, tum cognati Grosii, cuius beneficium animum iam Göttingae ex repetitis donis expertus erat, adhortationes, tum etiam Principatus Baruthini Administris, Comitibus de Ellrod litterae invitatoriae reduxerunt Patrem in urbem nostram Erlangam, quanta cunquevi Klotzius aliisque amici eum Göttingae retinere studerent, neque dubium ipsum esse siverunt de recusandis duabus vocationibus, ad Recitoris munus subeundum tum ex Holsatia tum ex Hannoverae civitate ipsi transmissis. Redux Erlangae, inde a m. Septembr. 1763 diarium politicum Grosii nomine et auctoritate per duos fere annos scripsit, simul vero Doctoris privati s. Magistri legentis iura sibi scripta publiceque defensa dissertatione de Jove Homeri d. 12. Novembr. eiusdem a. acquirens, scholas aperuit academicas tum philologicas et archaeologicas tum historicas, quibus discipulorum nec defuit numerus nec plausus. Condidit insuper societatem latinam privatam, exercitationibus in scribendo et disputando potissimum dicatam, serius, quum a Coburgo Erlangam rediret, ab ipso renovatam, cuius statuta aequè omnino simplicia ac ad latinam et philologiae in genere studium inter commilitones alendum idonea adhuc in manus mihi sunt.

Anno sequenti membrum Ordinis Philosophorum adjunctum factum, locumque in ipso ex disputatione (d. 7. Julii 1764) de origine voc. Nuremberg obtinens, suscepit quoque curam edendorum ephemeridum litterariorum Erlangensium, cuius operae annuam mercedem tulit, mediocrem licet, et ipsi, cui ad vitae necessitates sibi parandas nihil nisi parcissima subsidia ex doctorum laborum scholarumque redditibus patebant, admodum acceptam. In scribendo porro occupatus, praeter alias plures commentationes minores epistolasque in lucem edidit Introductionem suam in linguam latinam (Bremae 1764), qui liber una cum vitis philolog. inprimis ad famam suam latius divulgandam contulit, et postea (1775, 1789, 1799, 1810 etc.) pluries multoque semper auctius ab ipso editus est. Eodem circiter tempore haud multum absuit, quin Rigam ad adeundum munus Rectoris Gymnasii vocaretur. Loco autem honorifici huius muneris, quod ipse haud ambiverat, ex Comitibus de Ellrod patrocinio eodem tempore ei aliud, neque minus gratum, Professoris nimirum Philosophiae Erl. extra ordinem, cum annuo aliquo stipendio, collata est; quam provinciam etiam solemni oratione (de iucunditate atque utilitate, quas litterae profanae studio philologiae sacro adferant) et programme d. 3. Maii 1765 adiit. Vix tamen per mensem unum alterumve hoc munere functus est, quippe ipso, quo orationem in aditum habuerat, mense a Duce Saxon. Coburgensi ad suscipiendam spartam Professoris P. Ordinarii linguae graecae et orientalium in Gymnasio academ. Casimiriano vocatus, et hanc vocationem, quamvis a Principe Baruthino eiusque Administris ad retinendum munus in Academia patria sub proxime vacaturae ordinariae professionis largiorisque stipendii sponcione invitatus, fidem iam datam servaturus, medio Julio a. 1765 sequutus est. Ipso, quo Erlangam relinqueret, tempore foedus conjugale primum paravit.

pauloque post inivit cum filia natu majore celeberrimi quondam Jurium Professoris nostratis Schierschmid, quam tamen uxorem optimam et ab ipso peramatam facta praematura nimis cito ei (a. 1768.) eripuerunt.

Coburgi a Casimiriani Directore sui amicissimo, Frommanno, reliquisque Collegis optime receptus et candida nec interrupta amicitia adjutus non solum, sed etiam specialiori Ducis tum regnantis Principisque Haereditarii gratia et favore ornatus auctusque, ibi inprimis bene iucundaeque se habuit b. Pater, gratissimam semper temporis illius memoriam recolens. Saepiusque eum tempus illud laudantem memini, felicissimum, quo Coburgi sub principis humanissimi, frequentissime eum ad Se invitantis, auspiciis, et in Collegarum Amicorumque societate conjunctissima, omnibus acceptus, nemini adversus invidiaeque expers vixerit. Inprimis ad vitae huius amoenitatem multum fecisse favorem insignem et vere amicum, quo ipsum L. B. de Thümmel, Poetarum amabilis Nestor et Patriae Decus, ornatus est, sicut Aulichii, Federi, Fischeri, aliorumque amicitiam, gratus semper professus est. Turbavit solummodo animi serenitatem mors dilectissimae uxoris, filiam enixae adhuc superstitem, et ipsam jam (inde ex anno 1789) dignissimo Decano olim Thurnavien-si, nunc Casendorfsiensi, adfini carissimo, P. Chr. Georg nuptam, plurium liberorum nunc matrem aviamque.

Ex muneris non solum ratione (eloquentiae enim professionem mox loco linguar. orientalium eius suscepit), dum Coburgi esset, multitudinem Programmatum scripsit, in quorum pluribus ad acuendum pulchri et venusti in studiis philologicis sensum, ad excitandam elegantiorum et aetheticam magis nec verborum censurae solum inhaerentem auctorum vett. interpretationem, et ad emendandam eruditionis privatae et scholasticae methodum,

ex optimorum quorumque iudicum arbitrio egregie fecit: sed edendis quoque et illustrandis graecis latinisque scriptoribus operam impendere incipiens, haud exiguo cum fructu composuit ediditque *Chrestomathiam graecam poeticam*, addita *Aristophanis Comoedia Plutus*, cum suis aliorumque notis (1768), cuius *Chrestomathiae* novam, multumque mutatam et auctam editionem postea (a. 1775) paravit, titulo *Anthologiae graecae poeticae*, quae ipsa serius (1792) denuo emendatior ab ipso reddita est. Praeterea continuavit *vitae Philologorum*, *Volumine II et III.*, quartum idque ultimum a. 1772 subjungens.

Quum anno 1769 principatus *Baruthini* dominium haereditariae successionis iure cum principatu *Onoldino* sub regimine *Cels. Marggravii Onoldini Alexandri* uniretur, atque ex hac unione *Universitas* quoque *Erlangensis* sub imperium atque supremam tutelam humanissimi huius atque scientiarum artiumque amantissimi Principis, almae nostrae restauratoris et nutritoris liberalissimi et in aeternum de ipsa meriti, veniret, inter plures alios litterarum doctores huc vocatos etiam b. Pater eodem adhuc anno a celsissimo Principe ad Professoris *Rhetorices et Poeseos ordinarii* munus gerendum, oblata simul *Consilarii aulici* dignitate, invitatus est. De arripienda hac vocatione per aliquod tempus dubius haesitans, beataeque, quam *Coburgi* gessit, vitae vix feliciorum sibi cupiens, patriae tandem amore commotus, amplificandaeque sui ipsius non solum sed aliorum quoque doctrinae philologiaeque studii augendi opportunitate subsidiisque, latius sibi in nova sparta patentibus, concitatus, dilecto *Coburgo* mense *Aprilis* a. 1770 valedixit, novumque munus in *Academia nostrate Erlangensi*, quo simul ei officium oratoris *Academiae publici* incumberet, proxime sequenti mense oratione solenni (die 3. Maii habita), cui programma de interpretatione *Ho-*

meri praemiseraſt, fauſtis ſub omnibus reſtaurati Academiae floris adiit.

Ex hoc tempore ad ultimum uſque vitae diem (ubi tantummodo ab extremo morbi lethalis tempore diſceſſeris) per longum annorum quadraginta quinque et quod excurrit ſpatium, hoc munere reliquisque cum ipſo deinceps conjunctis negotiis publicis fungendis omni, qua potuit, virium intentione totoque animo indefeſſus perfunctus eſt, nullo tempore nullisque unquam vitae vel domeſticae privataeque, vel publicae viciffitudinibus turbis aut animi corporisve reficiendi recreandive opportunitatibus immo neceſſitatibus, niſi morborum grauiorum cura talem quandoque imperarent, a perficiendis doctoris publici ſenatusque academici et ordinis philoſophorum membri officiis avocari ſeſe patiens. Et quum inprimis ex Illuſtriſſ. Adminiſtri L. B. de Gemmingen, Viri Eximii et de Uniuerſitate noſtra in aeternum meriti, favoreque ſuo b. patrem meum egregie inſignientis, cura ſpecialiori (Viris praeſtantiffimis, Junckhemio, Haenleinio, Loeſchio etc., nunc inter coelites beatis, operam ſuam ad hoc apprime adhibentibus), id b. patri optatiſſimum et ab ipſo deſideratiſſimum eveniret, ut ex propositis ab ipſo rationibus modisque Seminarium philologicum (anno 1777) conderetur, ſodalium praefixo numero ſimul annui ſtipendii menſaeque beneficium per quadriennium praebens, huiusque inſtituti utiliſſimi moderamen Patri demandaretur, tanto b. Pater officii amore inſtituendaeque inventutis ſtudio explendis muneribus adiuvandis Uniuerſitatis commodis inhaeſit, ut patriae deſideratiſſimus gratiarumque ei optimoque principi et patronis ſolvendarum ſtudioſiſſimus quacumque munerum academicorum apud externos capessendorum proſitiones, ſibi deinceps a variis Uniuerſitatum extranearum magiſtratibus factas utut honoris lucrique oblato accēſſu in-

signes, constanter recusaret. Accessit eodem fere tempore ad haec doctoris publici Seminariiue philol. praefecti officia aliarum provinciarum in ipsum collatarum administratio, nimirum tum Scholarchae Gymnasii urbis nostratis (inde ab a. 1777), quo munere cum aliis tribus collegis communi usque ad ultimum vitae tempus impigerrime functus est, tum (ab a. 1776) Praefecti Bibliothecae Academicae primarii, in quo munere gerendo collegam et adiutorem habuit dextrimum peritissimumque b. Pfeifferum, sibi simul amicissimum et vero familiarem, olim (dum Pater Professoris extra ordinem munere fungeretur) suum discipulum, qui eum a. 1805 in suprema Bibliothecae Acad. cura gerenda secutus est, cuiusque Viri candidissimi nuperam mortem admodum lugemus. Quorum quidem munerum gravitatem quum aequaret fungendi zelus et dexteritas, et vero successus, idque latere non posset tum Principis Alexandri, tum postea Potentiss. Regis Borussorum, inde ab a. 1792 principatum Brandenburg-Franconicorum imperium tenentis, eorumque Administrorum attentionem, non defuerunt Patri meritorum praemia. Siquidem non solum jam inde ab a. 1776, quum Seminarii directionem adiret, stipendii annui adauctione frueretur, sed etiam novo redditum ex munere augmento a. 1798 e munificentia Potent. Regis Borussorum, Friderici Wilhelmi III., donaretur. Qua quidem largioris stipendii collatione tanto magis b. pater sublevatum atque in impensis tam pro domo sua rebusque familiaribus, quam ad parandos et amplificandos pro muneris ratione apparatus literarios faciendis sustentatum sese sensit, quanto magis sensim ex crescente familia victus reiue ceterae domesticae largius comparandae amplificandaeque crevit necessitas, animumque paternum sollicitans cura. Nam haud diu post redditum in Academiam nostratam (anno 1770) sesundis nuptiis sibi vitae sociam jungens

filiam Cel. Professoris quondam Medicinae in Universi-
 tate Noricor. Altdorfina, Jo. Nicolai Weifs, avi
 mihi aeternum venerandi, virique de Anatomia et Phy-
 siologia augeunda suo tempore eximie meriti, ex uxore
 hac dignissima prolem habuit binam, filiam adhuc su-
 perstitem, mihiq; germanam dilectumque sororem, et
 memet, qui, dum hoc scribo, dirum adhuc dolens ac-
 cuso fatum, quod matris optimae, ex febre puerperali
 inopinata morte (paucos post dies, quam in lucem me
 ediderat) mihi patrique ereptae, pios manes tantum venera-
 ri, ipsius autem, cuius ne imaginem pictam quidem re-
 lictam teneo, dulci adpectu nonnisi per primum vitae
 octiduum gaudere me sineret. Jacturam tamen, quam
 feceram una cum germana, egregie reparavit mox pa-
 tris consilium, ad tertia vota coniugalia transeuntis, et
 mercatoris Norimbergensis forique mercatorii praesulis
 spectatissimi, Justi Chr. Kiefslingii, filiam a.
 1774 in matrimonium ducentis. Cuius quidem matronae
 venerabilis virtutumque et pietatis laude vere insignis,
 quam adhuc superstitem et in senio septuagenario adhuc
 bene valentem colimus, ut diligentissimam admodumque
 beneficam curam, qua mihi inde a teneris non ut no-
 verca, sed ut mater amantissima prospexit, et qua nunc
 filium quoque meum unicum amplecti pergit, hic publi-
 ca laude praedicem, gratus animus poscit. Cum dig-
 nissima hac conjuge per 41. annos in beatissimo consor-
 tio vivens b. Pater, numerosam ex ea genuit sobolem,
 nimirum quinque filios, et tres filias, ex quibus duo
 iam in prima infantia ad coelites rediere, duoque alii
 in aetate adulta praematuris fatis abrepti sunt (frater
 natus tertius, optimaeque spei iuvenis Augustae Vindel.
 mercaturae operam dans, anno 1798, et soror natus se-
 cunda, Barulhi Professori Gymnasii meritissimo scrip-
 tisque multis claro, Theologiae Doctori Fikenschier
 iam aliquot annis ante uxorem mortuo, inde ab a. 1798

nupta, anno proxime praeterito febre maligna proli dolor interemta); reliquis quatuor ex hac conjuge liberis adhuc viventibus, et proprios lares diversis in locis eo-
 lentibus: scilicet fratre ex hoc matrimonio natu maiore, Joanne Felice, mercatore nunc Norimbergensi dexterrimo, mihi non sanguinis solum, sed cordis quoque amorisque vinculo intime conjuncto, tum fratre secundo, Justo Christiano, et tertio, Carolo, utroque pariter mercatoria negotia, illo Basileae, hoc Erlangae, sedulo gerente, atque sorore dilectissima, Johanna, ex sororibus natu minima, inde ex a. 1800 viri optimi, Stettneri, antea Rectoris scholae Feuchtwangensis, nunc verbi divini in pago Ebenuergen prope Noerdlingam ministri egregie meriti, conjuge facta. Et quum deinceps plurimi horum liberorum matrimonia inirent, id venerando seni faustum volupeque evenit, ut ex iis nepotum numerosorum laeta corona cinctum adamatumque se videret, quos inter inprimis filius meus Hermann, qui ipso ut altero patre fere quotidie usus est, et quem, sicut quoque nepotem Carol. Fikenschereum, utrumque scholasticae disciplinae curriculum absolventem, adhuc vidit, avi perdilecti piam sanctumque habet semperque habebit memoriam.

Transegit sic vitam b. pater placidam, tranquillam, eamque simplicem et aequalem, inter religiose explenda munerum multiplicia officia, ter (annis 1776, 1782, et 1792) ex supremi magistratus academici fascibus gerendis onerosiora et ex parte difficiliora facta, inter labores privatos lucubrationesque litterarias, quotidie ad mediam fere noctem continuatas, inter domus familiaeque suae, curam gerendam, et inter consuetudinem et familiarem et litterariam cum amicis numerosissimis sermone epistolisque mutuis colendam. Qualis fuerit b. Pater in vita hac tam publica, quam domestica agenda, qualem sese

praestiterit civem in republica, Christianum in ecclesia rebusque sacris, qualem collegam collegis, magistratum subditis, praeceptorem discipulis, amicum amicis, quid idem meruerit de litterarum nostra Universitate in longo hoc ministerii curriculo, quo non solum jam diu ordinis sui philosophici, sed ultimis annis totius Academiae senior factus erat, quid de erudienda studiosa juventute, de formandis acuendisque plurium, quam mille discipulorum, per omnes deinceps Germaniae terras et ultra dissitorum, ingeniis et doctrinā solidiore, quid denique de omni orbe litterario per operum maiorum minorumve multitudinem ad commendandum profundius et fructuosius litterarum, philologicarum praesertim, studium, ad veterum auctorum interpretationem, criticamque imprimis, expediendam rectiusque dirigendam, ad antiquitatem illustrandam, et ad historicam priscae doctrinae omnisque litteraturae cognitionem augendam, haec latius exponere et laudare haud decet filium, etsi meritorum paternorum colentissimum. Dicant laudentque haec digniore sermone oreque facundiore alii, b. Parentis Collegae et amici, aut quisquis vitae ipsius meritorumque, nominis ipsius celebritatem inter eruditos, gratamque et piam memoriam inter cives posterosque, nec vanam tantum fugacemque gloriolam, condentium testis fuerit atque ingenuus cultor. Quidquid tamen de eo, quod b. Pater praestiterit in litteris, arbitri coaevi posterique iudicent, certe quod ad animi virtutes, vilaeque privatae domesticaeque, quam b. Pater degit, rationem attinet, repetere saltem licebit filium, ipsummet in adulta aetate patris consuetudine familiari per quatuor lustra et quod excurrit fruentem, quae de his alii b. Parentis familiares et propinqui unanimi consensu iudicarunt: fuisse Ipsum *ἑσθλὸν καὶ ἀγαθόν*, antiquae et infucatae fidei, pium erga Deum, et in cultu ipsius publico et privato religiosissimum, probum, sincerum, veritatis studio perfusum,

simulationisque et mendacii osorem, strenuumque adversarium vita moribusque simplicem, paucis contentum, in fruendis vitae remissioris oblectamentis moderatissimum, immo, parcissimum, splendoris aequae, ac luxuriae et desidiosae voluptatis inimicum, aequo animo res adversas invidiaeque virus ferentem, et vitae aerumnarum praesidium solatiumque in religionis et artium cultu quaerentem, amicum amicis fidelem, et ad officia ipsis aliisque petentibus praestanda toto animo paratissimum, patrem denique familias conjugemque aequae suorum amantem, ac a suis amatum, liberorumque educationi pro viribus prospicientem. Atque sic vere haec de ipso dici possunt, quae poeta quidam praeae Graeciae *) ad vitam beatam sibi parandam egregie commendat:

Λυπη σε μακραν προσφύζεται, ἀγαθα φρονε
ντα. Μιμη το καλον, και μενεis εν βροτοις
ἀριτος. Νομος εἰς θεος: τετον ἀει παντοτε τιμα.
Ξενος ὀφειλεις εἶναι των καλως φρονεντων.
Ὅπε καλως βιοis, παραμεινε, και εὐλυχεις τα
παντα. Παρατηρει τα παντα καλα, και ταῦτα
συ μιμη. Ῥησιν δ' ἀγαθην δεδομενην φυλασσε
σαυτω. ὥς μηθεν ἀλακτειν, ἦν ἡσυχίαν καὶ
βιον ἵνα παντοτε τηρης. Ὑγιαίνειν εὖχε τοis
θεοis, ἐφ' ὅσων ἔχεις ζῆν.

Neque ita fieri potuit, quin bonus vir in rebus iucundis et adversis animi illam aequitatem et tranquillitatem servaret, qua sola factum est, ut non modo inter varias corporis aegritudines, gravioresque aliquot morbos, quibus non juvenis solum, sed et adhuc grandaevis vexatus fuit, et inter vitae victusque curas, media praesertim

*) Sotades Atheniensis, cuius fragmenta quaedam Athenaeus, Stobaeus, et alii servarunt, collecta a Hertelio in libro raro: *Vetustissimorum Comicor. sententiae etc.* Basil. 1560,

aetate ipsum prementibus, sed etiam in vita adeo sedentaria et in lucubrationibus litterariis confecta ad senium tam felix placidumque perveniret. Numquam enim otiosus, totus potius vixit summamque animi contentionem invenit ad ultimos usque vitae dies tum in instituenda studiosa inventute, tum in perficiendis laboribus litterariis, operibusque edendis, quibus nominis, quam ipse numquam ambivit, auctoritatem nactus est. Inprimis operam indefessam impendit componendo vasto illi operi, quod inde ab a. 1788 molitus erat, et quod maxime ad existimationem ipsius in orbe litterario augendam fecit, Bibliothecae Graecae Fabricianae novam editionem puta, cuius elaboratio a Bibliopola (qui expressis verbis novam tantum auctamque editionem Fabriciani operis, haud vero novum prorsus, aliaque methodo instituendum opus, quale omnino exoptatius fuisset, pactus erat) primum quidem Ill. Heynio demandata, ab ipso vero recusata, et ex propria ipsius propositione Patri meo commissa fuerat. In quo opere usque ad Volumen XII continuando postquam viginti annos consummaverat (primum Vol. apparuit a. 1790, duodecimum a. 1809), nihil magis doluit, quam necessitatem a temporis calamitate Bibliopolae honestissimo summe invito impositam interrumpendi operis sistendaeque editionis, cuius ultimi duo tomi ex parte iam a manu b. Patris praeparati erant, et cuius tam ex relictis schedis, quam proprio labore finiendi atque admodum necessariis indicibus supplementisque instruendi forsitan imposterum mihi amicisque ad haec invitandis dabitur opportunitas. Attamen seposito hoc labore haud desivit patris diligentia transire ad novos, siquidem hisce novissimis annis non solum breviori notitiae litteraturae graecae aliisque minoribus scriptis, sed etiam auctoribus quibusdam priscis (Demostheni de corona, et Ciceroni de Oratore, quod opus ultimum fuit, paucos dies ante obitum finitum) denuo recensendis incubuit. Inter hos ipsos labores adhuc in senio 75 annorum de recondenda

Societate latina in Universitate nostrate serio cogitavit, propositionesque de hac re elaboravit et ad supremum magistratum transmisit.

Praeter haec negotia litteraria b. Parens haud parum temporis dicavit studiose colendo epistolarum commercio late diffuso cum multitudine virorum doctrina meritisque clarorum illustriumque, tam patriae varias regiones quam terras exteras remotissimasque, Italiam (ubi imprimis cum dignissimo sibi que amicissimo J. Morello, Equite et Bibliothecario Veneto praestantissimo, viro mihi quoque venerandissimo, nec non cum celeberrimo Garatonio, Professore Neapolitano et Ciceronis editore meritissimo, cel. Cajetano de Anvora etc., litteris consuescere volupe ipsi erat), Gallias, Belgium, Scandinaviam, Hungariam etc. ornantium. Ex eorum V. V. C. C. copia, qui patrem ad divorum sedem praeiverunt, grata imprimis memoria servavit nomina epistolasque Reiskii, Kaestneri, Nösselti, Ernestii, Ruhnkenii, J. G. Rosenmülleri, ipsius familiarissimi, Brieglebii, Mori, Reizii, Heynii, Jaegeri, Ackermanni, Purmanni, de Matthaei, Brunkii, Oberlini, Villoisonii, Com. de Teleky, Com. de Rewitzky, St. Croix, de Croiz, du Theilii, aliorumque plurium, ut de numerosorum patriae nostrae veteranorum et decorum, adhuc viventium, epistolari cum b. Patre commercio nihil addam.

Neque defuerunt b. Patri honoris et existimationis documenta, quibus tum ex principum munificentia, tum ex Academiarum et societatum litterariorum decretis insigniretur. Siquidem Potentissimi Reges Hispaniarum et auctarum Siciliarum donaverunt ei exemplaria splendida Catalogorum Bibliothecarum Madritensis (Iriartii, cuius Tomus II. proh dolor periit), et Neapolitanae, quod posterius opus pariter deest, et Celsiss. Marchio Badensis

eum ornavit nummo aureo maximo, civibus meritis dicato. In membrorum exterorum numerum a Societatibus litterariis et philolog. Jenensi, Altdorfina, Bremensi et Carlsruhensi jam in juniore aetate, et a. 1777 ab Academia scient. utilium Erfordiensis quoque receptus, anno 1803 ab alt. Instituto Nationali Gallico, tum sic dicto, hodie Academiae Regiae Paris. Scient. nomen rursus gerente, Sociis autem litterarum Commercio conjunctis adscriptus anno 1807 ab Inclyta Imperiali Ruth. Universitate Moscoviensi Membri Honorarii *), et a. 1811 ab Ill. Academia Scient. et Art. Florentina, quae Liburni residet, itidem Membri Honorarii Diplomate ornatus est.

Anno 1812, aetatis suae septuagesimo quarto, ipsaque die sua natali, id ei gratum faustumque evenit, ut jubilaum semisaeculare dignitatis Doctoris Philosophiae et L. L. Art. Magistri, ante 50 annos hic impetratae, integris adhuc viribus in liberorum paucorumque familiarium privato, at ovante coetu celebraret, renovatumque Diploma ab ampliss. ordine Philosophico acciperet, cui eundem epistolam gratulatoriam addideram. Anno 1815, quum Annorum quoque Quinquaginta, quibus munus Professoris gerere summi numinis benevolentia ipsi concessit, completus esset, huius quoque iubilaei Professoris quinquagenarii, quale ante eum nulli professorum Erlangensium attingere datum erat, solemniter atque ea, qua par erat, publica festivitate celebrandi, spem atque desiderium aiebant filii et familiares, tam venerandum caput corona jubilarum cinctum salutandi cupidi. At viri optimi modestia vetuit, filios talem jubilarum publicam celebrationem ab Universitate aut a supremo regiminis magistratu petere, et observato sic silentio

*) Huius honorificae admodum cum Universit. Imper. Moscoviensis consociationis expressio supra (p. I.) in plenaria munerum b. Patris descriptione errore fortuito tantum ommissa est.

praeter spem factum est, ut bonus senex diem jubilaeum in museo suo in placido silentio, suorum votis contentus, transigeret.

Die 23 Octobr. eiusdem a. 1815, postquam adhuc per maximam diei partem publico inventutis scholasticae examini in Ill. Gymnasio ex Scholarchae munere intersuisset, vix ex hoc actu regressus subitaneo morbo catarrhali cum insigni lassitudine correptus est. Accersitus ego, qui jam inde ex pluribus, quam viginti annis curam valetudinis suae gesseram, initio morbum hunc haud gravem, nec a simplici febre catarrhali, quali saepe laboraverat, diversum putabam nullis signis sinistris insolitisque praesentibus. At altera jam die manifestavit sese affectionis vis atque insidiosa gravitas; febre enim jam esse inflammatorio-nervosam, non solum pulmones, sed cerebrum etiam maxime afficientem, nervorumque vim mire prostermentem, deprehendi. Mox, tertia quartaque jam die, accesserunt mentis obnubilationes, deliria taciturna, carpolopa et sopor febre fere continenter aequali. Frustra adhibere studui, quae ad morbum complicatum malignum adeo debellandum idonea mihi videbantur, haud omissis in primis 4 diebus binis venae sectionibus, modicis licet pro senio et virium remissione. Nihil opis tulerunt neque hae, neque multae aliae medicinae, diligenter propinatae. Febre sic magis magisque ingravescente, sensoriique vita jam ad extremum usque fracta, arteriarum, vi ad ultimum usque halitum sat valida manente, tandem placide expiravit venerandus senex animam, die 2. Novembris, nono morbi, vitae annis 77 praeter aliquot menses cum omnium bonorum plausu completis.

Mortem, dum viveret, nunquam extimescens, futurae potius vitae beatitudinem certissima fiducia adspirans, sereno quoque vultu mortuus est, atque vere de optimo viri ille suprema dici potuit:

Βίη δίκαιη γυγνεται τέλος καλόν.